

Kedves Németh elvtárs!

Köszönöm a tájékoztatást. Valóban érdemes lett volna már egy-egy zárszámadó közgyűlésre elmenni. Sajnos a mezei termelésben mindig megjelenhetik valami baj.

Nincs is hozzá semmi különös megjegyzésem. Ez így, ahogy meg van írva még nyugtató és reménytadó. Eszembe jutott azonban, hogy a felolvasandó szöveg között nyilván egy és más meg is kell magyarázni, mert a tagság túlnyomó része nem érti még, különösen az állattenyésztés tudományos tételeit. Amelyek persze sokszor problematikusak is.

Egyetlen dolgot hiányolok: a háztáji termelés eredményeiről, a háztáji szükségletek mikénti kielégítéséről nincs szó a beszámoló írott szövegében. Pedig tudom, hogy a Lenin aránylag jól teljesíti ebben is a tagok és a népgazdaság igényeit.

Most már emiatt az állatbetegség miatt nem tudom mikor nézek haza. Gondolom a tavaszon majd csak elmúlik.

Üdvözlettel:

[1965. márc. 1. — Postabélyegző]

Veres Péter

Kedves Németh elvtárs!

Köszönöm a gondoskodást, a kocsis is jó helyet kapott, a vezető is. Így legalább aludt egy kicsit és másnap délután még a világoson hazaérkeztünk a nagy ködben. Úgy 4 óra tájban érkeztem haza Újvárosra, még lett volna időm a vacsoráig egy kis beszélgetésre, tájékozódásra, de hát szombaton mindenki hazamegy. Délben még Vámospércsen voltam, beszéltem a tanácselnökkel. Ő azokhoz képest Balmazújváros irigylendő helyzetben van, ámbar itt is sok a baj. Például: miért nem nyílhatott meg eddig az új kultúrpalota? Elvész a téli bevételnek a fele. És legalább megvan-e már új évtől a beindítási pénzügyi keret?

Sajnos az ember irtózik a téli utazásoktól, most is légszűrőt kaptunk... Azonban: vettem egy új autót is, talán jobban tudok majd mozogni. Csak sofőr nincs még.

Üdvözlettel:

1965. dec. 6.

Veres Péter

Budapest

MOLNÁR GYÖRGY

Emlékeim Veres Péterről

Azonnal megismertem, ahogy az előszobába léptem, amelynek nagy, belső ajtaja nyitva volt. Péter bácsi az ablaknak háttal egy hosszúkás asztal mögött beszélgetett valakivel. Az asztalon egyik könyvének a nyomdából éppen akkor érkezett példányait rendezgették, ha jól emlékszem, a „Pályamunkások” friss példányai voltak.

- Te vagy a szegedi gyerek? — nézett föl a könyvek mögül, ahogy beléptem.
- Igen — préseltem ki megilletődötten a szavakat magamból.
- No várj egy keveset — mondta barátságosan —, mindjárt megleszünk.

Jól jött ez a néhány perc szünet, legalább föllélegzek egy kicsit. Összeszedem a gondolataimat, számba veszem azokat a témákat, melyekről kérdezhet vagy amelyekről érdeklődhet. Azt hittem, arra kíváncsi, mennyire ismerem a népi írókat, azok műveit, hogyan ítélem meg a jelen irodalmát, kinek-kinek az írásairól mi a véleményem. Vagy másról fog kérdezni? Mit is tudok neki válaszolni hirtelenében, ha olyan témáról kérdez, amiről nincsenek ismereteim, vagy nem vagyok benne tájékozott? Kollégista vagyok, akinek ma kémiából kell szigorlatoznia. Kora reggel is képletekkel birkóztam, de kevés sikerrel. A tegnapi telefonbeszélgetés óta csak erre a pillanatra gondoltam.

Látogatóját hamar elbocsátotta, aztán az asztalhoz invitált, foglaljak helyet. Egyszerű, csíkos ing volt rajta, nyakkendő nélkül. Ruhája olyan, mint otthon a falumban bármelyik parasztemberé vasárnap: csizmanadrág, fekete keményszárú csizma. Arca az első pillanatra: — mint akármelyik ötvenes paraszté, itt-ott őszülő hajszálak, szelíd szemek, bozontos szemöldök, nyírott bajusz.

Leült, utána beszélni kezdett. Hogy miről, azt nem is tudtam az első pillanatokban. Néhány mondat után már nem a híre, hírneve forrasztotta a torkomra a szót, hanem az a le nem írható szuggesztív erő, ami egész lényéből sugárzott. Fölhalmozott, óriási mennyiségű tudás, élettapasztalat, egyszerű, természetes előadásmóddal, jóízű beszéddel párosulva. Homéroszról, a Bibliáról, majd a Monarchiáról, amelynek a hadseregében katonáskodott. Törpének éreztem magam. Olyan ember szólt hozzám, akinek nem lehet újat mondani, aki mindent tud, amit ember tudhat, akinek ítélete vagy véleménye ellen nem lehet fellebbezni. Dehogy akarta ő most hallani az én véleményemet, megilletődött, zavart mondataimat. Ő beszélt tovább a gyermekkoráról, mikor ő már Újvároson kamaszfejjel Anatole France-t olvasta a munkáskönyvtárban. „Sinka Pistá”-ról, a népi írókról és hát természetesen Móriczról. „Te nem tudhatod az életnek olyan próbáit — mondta —, hogy asszonyt, családot, gyereket eltartani, dolgozni, írni, közben mindég elkészülni arra, hogy a csendőrök bármelyik percben benyithatnak. De nem csak én voltam ilyen zaklatásoknak kitéve — legyintett —, ilyen napokat mások is átéltek, tudnék példát mondani nem egyet.” Aztán a parasztság került szóba, szűkebb szülőföldem, a Tisza—Maros háromszög, a gazdálkodás, a föld, mert annyit már tudott a leveleimből, hogy parasztszármazású vagyok, földhöz, paraszti munkához biztosan értek.

Arról csak néhány szóval beszélgettünk a végén, amire leginkább vártam: írói próbálkozásaimról. Hát azokat bizony elég kemény kritikával illette. Legutóbbi írásomat, amit elküldtem, úgy letarolta egy-két mondatban, hogy megsemmisülten keltam föl az asztaltól.

— Azért ne csüggedj — nyújtott kezét mosolyogva —, az írás is folytonos harc, elsősorban magunkkal. És főleg ne siess. Hol láttál te húszéves elbeszélőt a világ-irodalomban? Az írók nem olyanok, mint a költők, nem gyorsan nyílnak ki, mint a folyondár, de nem is fonnynak meg olyan hamar...

*

Aztán csaknem húsz évig nem találkoztunk. Míg néhány évvel ezelőtt, 1969 őszén el nem látogatott — merőben véletlenül — abba az országhatár szélén fekvő apró kis faluba, ahol élek, s kétkezi földművesként dolgozom. Falunapokat tartottak, a rendezők háromszor menesztettek kérő levelet hozzá, míg nagy nehezen ráállt. A két évtized fölötté sem szállt el nyomtalanul, de szellemi frissesége változatlan maradt. Kissé szíven ütött a közelsége, ahogy húsz év után viszontláttam az ereje teljében levő férfit a bozontos szemöldökű, ősz hajú öreg emberben, aki most talán még barátságosabb és közvetlenebb volt, mint annak idején. Azonnal dedikálni kezdett a tévészírirodán, utána éjszakába nyúló előadást tartott a parasztságról, a jobbágyságtól napjainkig. Az épület legnagyobb terme szűknek bizonyult,

kinyitották a másik terembe nyíló ajtót is, s a hallgatóság — átokháziak, belső-öttömösiek, balotaiak — feszült csöndben hallgatták végig az előadást. Rám már alig-alig emlékezett. Az est utáni beszélgetés közben följánlottam neki, aludjon nálam, idős ember már, egész nap jócskán eltörődhetett. Szívesen elfogadta, hazamentünk. Feleségem, gyerekeim aludtak már, de mi éjfélig beszélgettünk a belső szobában. Előszedtem a lassan már sárguló leveleket, melyeket közel húsz évvel ezelőtt kaptam tőle. Legtöbbjük „fejbe kólintó” kritika, de van köztük más is. Meghatott mosollyal vette kezébe az egyiket, dátuma 1951. márc. 17.

Kedves Öcsém!

Kaptam én tőled egy kéziratot, amellyel semmi kísérőlevél nem volt. Mivel kézirat és bizonyára nincs második példányod, íme visszaküldöm, hogy legépeltesd, ha akarod.

Gondolom az írást bírálatra küldted. Nos, sokat nem tudok mondani róla, ügyes, gyorsmozgású írás, csak hogy nem novella, hanem „story”. Nem tudom, tudod e, az angolszászok „story”-nak, történetnek nevezik a regényvázlatot és a filmvázlatot. Ez annyi, hogy az író kigondol, vagy elmond egy tényleges történetet. Az emberek ábrázolását, az élet megjelenítését meg sem kísérli. Az majd a filmgyártók, vagy regényírók dolga.

Ismétlem, a maga nemében ez ügyes írás, de kirajzolás nélkül keveset ér, mert nagyon sokszor, sok változatban megírták már. (Gorkij: Artamonovok, Thomas Mann: Buddenbrook ház, stb. stb.) A Buddenbrookban még az elsatnyult gyerek is ott van. Egyszóval elküldheted ha akarod a lapoknak ezt az írást, mert ügyes, friss és nem szónokias, de megmondhatom neked, hogy az irodalom ezen túl van: az élet hiteles és művészi megjelenítésében, a valóság költőien emelkedett kifejezésében. A történet csak váza, kerete a műnek, „művé” az élet varázsolja.

Bpest, 1951 március 17.

További jó munkát:

Veres Péter

Valamennyi levelét elolvasta, egyik rövidebb lélegzetű levele nem sok, néhány sor az egész, de ez a néhány sor is fényt vet írói és emberi gondolkodására.

Kedves Öcsém.

Azt írod, nem érted, mi az az egyénhez kötött eredetiség, s azt kéred, írjam meg. Persze ezt, — ha író akarsz lenni — magadtól is tudni kéne, de én vagyok a hibás, hogy ezt eleve tudottnak képzeltem. Meg lehet azonban röviden is mondani. Tolsztoj, Gogol, Turgenyev, Gorkij, Dosztojevszkij mind orosz írók, még a témakörük is közel jár és mégis mind más. Vagy magyar példában: Szabó Pál is paraszt, én is, mégis minden írásunk más és más stb. stb. Azt hiszem, nem kell tovább magyarázni. Ez az írói egyéniség. Az ember saját szemével látja meg a világban azt is, ami közös mindenkivel.

Ismétlem, ne vedd el a kedvedet: az irodalom is harc, elsősorban magunkkal.

Bpest, 1951 május 12.-én

Üdvözlettel

Veres Péter

Nevetve jegyeztem meg közben: jobban jártam, hogy a paraszti munka mellett maradtam, mintha évekig kínoztam volna írásaimmal a szerkesztőségeket.

Reggel korán ébredtünk mind a ketten, kimentünk a földekre a ház körül, megnéztük a spárgatelepítésemet. Ilyent Péter bácsi így közelről még nem is látott. Elmondtam neki, hogy milyen hasznos exportnövény, hogyan szaporítjuk, telepítjük, szedjük. Túlzás nélkül mondhatom: rendkívül érdekelte, s megígérte, már csak ezért is lejön tavaszra, ha szedni fogjuk.

Délelőtt föl vittük Halasra a gyorshoz, az úton az egészségről, a családról, a földről beszélgettünk. A halasi országútig tíz-egynéhány kilométeren keresztül a

Kedves Barátom!

Csak így futhatunk.

1. Ne legyen gondunk, legyen csak
munka. Ez nem tudok egészen
újra és már nem is tanulok
még.
2. Ezzel majd csak tudunk
lejárni és akkor majd be-
szelünk a látogatás mi-
nyőségéről.
3. Arról is lehet szó hogy
az autolegátát a kál-
mával közzétegyék; mit
csinálnak ma a barátságok.
4. A spargha úgy is érdekes
Hát ha az is érdekes
mint az export libamáj

Bpest 1970
III. 11

Köszönettel
Mészáros Péter

balotaszállási tanyák között vezet a bekötő út, ahol az állami gazdaság kitűnően kezelt szőlőtelepítései váltakoznak elhanyagolt, elcsapott földekkel, magára hagyott, roskadozó, öreg tanyákkal.

— Látod — mutatott ki az ablakon az út menti gáztengerre —, ez is olyan föld, mint száz méterrel odébb a másik, ahol nem látszik ki az ember a venyigéből. Micsoda lehetőség, micsoda értékek mennek veszendőbe a nemtörődomség, a lustaság vagy a szervezetlenség miatt!

— Fölszippantja az embereket a város, Péter bácsi — vetettem közbe —, erre felé is csak az öregek maradnak még kinn a tanyákon, akik a kinti életet megszokták. Fogy a munkáskéz évről évre.

Halason fölkísértem a vonatba. Meghívott, adjam vissza a látogatást egyszer. Még elmagyarázta, melyik úton lehet a Ferenchegy — ahol ő lakik — leginkább megközelíteni, aztán elbúcsúztunk.

Harmadnap levelet írtam szerencsés megérkezést kívánva, s remélve, hogy ezt a kissé hosszúra nyúlt és fáradtságos utazást könnyen elviselte. Néhány napra válaszolt (okt. 13-án), s azt írta többek közt, amit az úton előszóval is mondott:

Kedves házigazdám!

Csak futtában: nincs semmi baj, azóta már Balmazújvárost is megjártam. Sőt Balatonakarattyára is kimentünk, mert ha már megtermett az a kis szőlő, alma, meggy, ne hagyjuk semmibe menni.

Dehogy sajnálom én az öttömösi fáradtságot. Megérte. Több szempontból is. Láttam azt a vidéket is. Végig Pestig, azon gondolkoztam: az egyik darabka föld Édenkert, a másik dudvatermő parlag. És még mindig az utóbbi a több. Amint a szóbanforgó cikkben írtam: mit lehetne ebből a földből a kertész kultúra és a tudományos földművelés szintjén kihozni!

Hogy az előadás illetve a beszélgetés sokáig tartott, az bizony igaz, de én akkor nem gondoltam arra, hogy azért van ott annyi autó, mert messziről jöttek. Én inkább a helyi parasztembereket, a tsz-tagokat hiányoltam. De ez így van majdnem az egész országban. Már írtam is róla, hogy miért nem mennek el a parasztok — és a munkások sem! — az irodalmi estekre. Köszönettel és üdvözléssel

Budapest 1969. X. 13

Veres Péter

A látogatást januárban adtam vissza. Ködös, sáros idő volt, alig tudtunk fölkecmeregni a Ferenchegyre, a Gárdonyi utcába. Vittem egy demizson saját termésű bort ajándékba, noha tudtam, hogy legfeljebb elajándékozza, mert jómaga nem nagy barátságot tartott az italokkal. Elfogadta, egy későbbi levelében meg is köszönte, paraszti szokás szerint gondosan megjegyezve utóiratként: „a demizsont majd visszajuttatjuk!” Vittem azonfelül egy írást, melyet bemutattam neki, kérve, hogy alkalmilag majd olvassa el, s írja meg néhány sorban a véleményét. Egy emlékezésféle volt, melyben leírtam, milyen benyomást tett rám Péter bácsi az első és csaknem húsz év múlva a második találkozásunkkor. Tíz-tizenöt levelezőlap nagyságú fénykép hevert éppen az asztalán, a fényképész nemrég küldhette őket. Péter bácsi nem volt elragadtatva tőlük.

— Jó fényképek, nem mondom, de nekem nem tetszenek. Veres Pétert, az embert kitűnően ábrázolják, de hol az író?

— No válassz közülük egyet, amelyik neked leginkább tetszik — tette elem az egészet, s amelyiket kiválasztottam, arra mindjárt ráírta szokott, dőlt betűivel: „Molnár Györgynek és Kedves feleségének”

Veres Péter

Bpest, Ferenchegy, 1970, január 14.

Legtöbbit természetesen újra a földről, a mezőgazdaságról beszélgettünk. Most a beszéd a Balaton környékére terelődött. Péter bácsinak Akarattyán volt egy kis háza, a Balaton mellett. Elmondta, hogy azon a környéken is az a helyzet, amit

mifelénk látott az úton: sok a parlag. Pedig mit lehetne ott termelni, mennyi értéket, ahol a zöldséget, gyümölcsöt még szállítani sem kellene, helyben adná a valutát. Én a témához egy-két megjegyzést fűztem, mivel évekkel ezelőtt kertészettel is foglalkoztam, s a végén Péter bácsi egy kis könyvet vett elő, melyet az előző évben adtak ki „Párbeszéd a Balatonról” címmel. Vitapartnere Tüskés Tibor, s kettőjük nézeteit, emberi alkatukból, származási eltéréseikből fakadó véleménykülönbségüket foglalja össze a könyv, melynek első lapjára aztán Péter bácsi e szavakat írta:

„Molnár Györgynek, aki pontosan érti, miről beszélek”

Bpest, 1970 jan. 14.

Veres Péter

Még januárban visszatért a róla szóló jegyzeteimre, s azt írta levelében (1970. jan. 30.):

„...A Veres Péterről szóló feljegyzés ellen semmi kifogásom, de ezt nem célszerű átadni semmiféle szerkesztőségnek. Legalábbis még ma nem helyes. Ha majd nem leszek, sor kerülhetne rá...”

Hosszabb látogatásra hívtam tavaszra, amely egyre csak késett, még márciusban is hó esett. Megírtam, hogy az évek óta annyira áhított kisautó nemsokára meg fog érkezni, s mindenképpen be keil járatnom. Szétnézünk ezen a homokos tájon, amerre ő — mint mondotta —, még sohasem járt.

Erre a hívásra már csak egy levelezőlapot kaptam. A rossz időt nehezen tűrő, a tavaszt annyira váró öreg ember sóhaja ez, de mégsem csak az:

Kedves Barátom!

Csak így futtában:

1. Ne legyen gondjuk, hogyan írnak. Én nem tudok gépen írni és már nem is tanulok meg.
2. Egyszer majd csak tavasz lesz és akkor majd beszélünk a látogatás mikéntjéről.
3. Arról is lehet szó, hogy az autóbejáratás alkalmával körülnézzek: mit csinálnak ma a homokon.
4. A spárga ügy is érdekel. Hátha ez is érne annyit, mint az export libamáj.

Üdvözlettel

Veres Péter

Bpest 1970

III. 11

Nem tudtam, hogy ez az utolsó levele, s hogy nem beszélgetünk többet kapálásról, esőről, aszályról, fákról, családról, gyerekekről. „Ha majd nem leszek...” — írta volt levelében. Az engedély, sajnos, hamar megadatott.

